

Ποιοι και Γιατί Εχθρεύονται την Αυτοδιαχείριση;

Κώστας Χαριτάκης

Το εγχείρημα της αυτοδιαχειριζόμενης BIOME έχει βρεθεί αντιμέτωπο όχι μόνο με τους “φύσει” και “θέσει” εχθρούς της αυτοδιαχείρισης, τα αφεντικά και το κράτος, αλλά και με δυνάμεις της αριστεράς, κομμουνιστικές και αντικαπιταλιστικές, ακόμη και του αναρχικού κινήματος. Παρά τις διαφορές τους, οι δυνάμεις αυτές φαίνεται να συμφωνούν ως προς το ότι εντός του καπιταλισμού η αυτοδιαχείριση δεν μπορεί παρά να είναι ένα είδος «αυτοεκμετάλλευσης» των εργαζομένων, μια μορφή «συλλογικού κεφαλαιοκράτη». Και επομένως, όχι μόνο δεν έχει να προσφέρει τίποτα στην υπόθεση της κοινωνικής χειραφέτησης, αλλά, ακόμη χειρότερα, «απαλλάσσει» τον καπιταλισμό από την... υποχρέωσή του να βρίσκει δουλειά και να τρέφει όλους τους εργαζόμενους. Κατά μία άλλη παραλλαγή αυτών των απόψεων, αν και αναγνωρίζονται οι «καλές προθέσεις» τέτοιων εγχειρημάτων, είναι ωστόσο καταδικασμένα απλώς να διαχειρίζονται τη μιζέρια και να αναπαράγουν εντέλει τον καπιταλισμό όσο δε συμβαίνει μια «κεντρική» αλλαγή μέσω της κατάκτησης της κρατικής εξουσίας.

Στη συζήτηση αυτή, που πολλές φορές έχει πάρει διαστάσεις ανοιχτής πολεμικής και εχθρότητας απέναντι σε κάθε αυτοδιαχειριστική προσπάθεια, έχουν επιστρατευτεί τα βαρύτιμα θεωρητικά τσιτάτα από τις σκονισμένες βιβλιοθήκες, συνήθως, του μαρξισμού-λενινισμού, τα οποία αποδεικνύουν, «επιστημονικά» πάντα, τη μη επαναστατικότητα ή/και την ανοιχτή αντεπαναστατικότητα αυτών των προσπαθειών. Δύο είναι τα κύρια σημεία αυτής της επίθεσης: α) η αυτοδιαχείριση εκτρέπει τους εργαζόμενους από το κύριο έργο που θα πρέπει να έχει το «οργανωμένο εργατικό κίνημα» που είναι η διεκδίκηση αιτημάτων από το κράτος και τις κυβερνήσεις, και β) αρνείται, ή έστω υπονομεύει, την αναγκαιότητα του ρόλου του «κόμματος της

εργατικής τάξης» που αυτό και μόνο, με τον αγώνα του για την οργάνωση της τάξης και την κατάκτηση της εξουσίας, μπορεί να «απελευθερώσει» την κοινωνία.

Είναι φανερό, και μόνο από αυτή τη συνοπτική περιγραφή, ότι δεν πρόκειται απλά για κάποιες πολιτικο-θεωρητικές διαφορές αλλά για ένα ολόκληρο πολιτισμικό και κοσμοθεωρητικό ρήγμα που χωρίζει αυτές τις απόψεις από την πνοή και το πνεύμα των αυτοδιαχειριστικών εγχειρημάτων. Στην πραγματικότητα, και γι' αυτό έχει ενδιαφέρον, αυτή η αντιπαράθεση συμπυκνώνει με εξαιρετικά διαυγή τρόπο τη διαφορά ανάμεσα στον ηττημένο και ασθμαίνοντα μπροστά στις νέες πραγματικότητες κόσμο της ιδεολογίας και των κάθε είδους “-ισμών” (κλειστών αυτοαναφορικών συστημάτων), από τη μια, και του ζωντανού και ανοιχτού κόσμου της πράξης που παλεύει εδώ και τώρα για απεξάρτηση από τις κυρίαρχες σχέσεις και αυτοκαθορισμό, από την άλλη. Με άλλα λόγια, ανάμεσα σε μια εκ των άνωθεν παλιού τύπου κομματοκεντρική και κρατικά εστιασμένη πολιτική, και σε μια νέου τύπου πολιτική που αναδύεται από τα κάτω, από αγωνίες, διεργασίες και μάχες που αφορούν το «πώς να ζήσουμε» και όχι απλώς το «υπό ποιους θα ζήσουμε».

Φυσικά, η θεωρητική συζήτηση έχει την ιστορία της και η εξέτασή της έχει τη σημασία της, όμως σήμερα τα παλιά ερωτήματα τίθενται με νέους όρους και οι παλιές απαντήσεις, ανεπαρκείς όπως αποδείχθηκε και στον καιρό τους, δεν μπορούν να διεκδικούν την επάρκεια σήμερα... Είτε από τη σκοπιά των λεγόμενων «αντικειμενικών συνθηκών», είτε από τη σκοπιά των λεγόμενων «υποκειμενικών συνθηκών» (διαχωρισμός που, στο όνομα μάλιστα του υλισμού, έχει καταντήσει μεταφυσικός), όλες οι έννοιες των παραδοσιακών ιδεολογιών έχουν ρευστοποιηθεί, προσβεβλημένες από τη διπλή απώλεια και του «υποκειμένου» (εργατική τάξη, όπως την ξέραμε) και του «αντικειμένου» (καπιταλισμός, όπως τον ξέραμε). Βεβαίως και τα δύο εξακολουθούν να υπάρχουν, μόνο που δεν αντιστοιχούν πλέον ακριβώς οι λέξεις με τα πράγματα. Και δεν είναι μόνο οι κυρίαρχοι που ξανασχεδιάζουν τον χάρτη των εννοιών και των

συμβολισμών της δικής τους κυριαρχίας, αλλά και το ανταγωνιστικό αντικαπιταλιστικό κίνημα επαναπροσδιορίζει τις έννοιες και τα μέσα της χειραφέτησης με τη δική του πολύπλευρη πρακτική.

Η αυτοδιαχείριση, λοιπόν, ως ζωντανή τάση του σημερινού (“κάτω”) κόσμου, δεν έχει ανάγκη να αντλήσει τα επαναστατικά διαπιστευτήριά της από τις ματαιωμένες σελίδες των Απάντων οποιουδήποτε μεγάλου διδασκάλου, ούτε από την ηρωικότητα των ανεκπλήρωτων προσπαθειών του παρελθόντος. Της αρκεί, θα έπρεπε να της αρκεί, το ότι καταφέρνει να εμπλέκει σήμερα, εδώ και τώρα, ένα πλήθος υποκειμένων σε ένα εν δυνάμει σχέδιο αναδιοργάνωσης της ζωής με όρους αυτονομίας, ισότητας και ελευθερίας. Ποια σελίδα τίνος στοχαστή, ποια αφήγηση ποιας εποχής, μπορεί να διεκδικεί ανώτερη ισχύ από την παλλόμενη συγχρονική πράξη της προσπάθειας για απαγκίστρωση από τον ετεροκαθορισμό και την ετερονομία, την κυριαρχία, την ανισότητα και την εκμετάλλευση, αυτών που υποτίθεται ότι αποτελούν για όλους τους επαναστάτες τον «περιούσιο λαό» της κοινωνικής απελευθέρωσης; Η «πράξις» αυτή δεν είναι αστόχαστη, εμπεριέχει και θεωρητικές καταβολές και ιστορικές εμπειρίες, αλλά δεν δημιουργεί κάποιου είδους «ιδεολογική ταυτότητα». Κι ίσως αυτό είναι που ξενίζει περισσότερο τους θεωρητικούς “καθοδηγητές”, μαθημένοι καθώς είναι σε μια σκέψη πρωτίστως «ταυτοτική» που δομείται γύρω από το ερώτημα «πού κατατάσσεσαι» και όχι γύρω από το «τι είναι αυτό που κάνεις».

Αλλά αυτό που κάνουμε είναι «περισσότερο ένα μοντέλο μετάβασης, παρά ένα μοντέλο κοινωνίας, όπου χτίζουμε προοδευτικά τις πρακτικές και παίρνουμε αποφάσεις που μας απομακρύνουν από το σημείο εκκίνησής μας εντός του συστήματος, προς τον κόσμο στον οποίο θέλουμε να ζήσουμε» (Ενρίκ Ντουράν – συνέντευξη για τη συνεταιριστική πρωτοβουλία CIC της Καταλονίας, διαθέσιμη στο www.x-pressed.org). Οι παραδοσιακές ιδεολογίες εστίαζαν κυρίως στην περιγραφή των αρχών και των δομών της νέας κοινωνίας (εν είδει άρθρων πίστης στην ιδανική κοινωνία που κάποτε θα φτάσουμε), η μετάβαση ήταν αφημένη στον

«αυτόματο πιλότο» μιας κρατικά ελεγχόμενης και καθοδηγούμενης επαναστατικής διαδικασίας. Ο «νέος άνθρωπος» (η καθαρίστρια του «Κράτος και Επανάσταση» του Λένιν, που θα μπορούσε να αναλάβει τη διακυβέρνηση) θα προέβαλλε μετά από δοκιμασίες και πολύχρονη κοπιαστική εκπαίδευση από το κόμμα και το κράτος. Μέχρι τότε, ολόκληρη η ιεραρχία του καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας και της διεύθυνσης θα ήταν αναγκαία και αδιαμφισβήτητη. Τα εργοστασιακά συμβούλια και η αυτοδιαχείριση ήταν «αποδιοργάνωση», ο κρατικός σχεδιασμός και η μονοπρόσωπη διεύθυνση ήταν «οργάνωση». Ε, λοιπόν, αυτός ο «νέος άνθρωπος» δεν προέβαλε ποτέ τελικά, όπως όλοι ξέρουμε πια σήμερα, γιατί ακριβώς ενώ προσπάθησε να πάρει τα εργοστάσια και τη ζωή στα χέρια του, τελικά υπέκυψε στη διαπαιδαγωγική λειτουργία του κόμματος και του κράτους.

Όπως φαίνεται από αυτή τη δραματική ιστορική εμπειρία, αλλά κυρίως από τη σύγχρονη ολοκληρωτική καπιταλιστική συνθήκη, το ερώτημα που έχουν να αντιμετωπίσουν θεωρητικά και πρακτικά, ή με μια θεωρητική πρακτική, τα κοινωνικά χειραφετικά κινήματα είναι «πώς μπορεί κανείς να καθιερώσει, στα διαλείμματα της υποτέλειας, τη νέα εποχή της ελευθερίας: όχι την εξέγερση των σκλάβων, αλλά την έλευση μίας νέας κοινωνικότητας μεταξύ ατόμων που ήδη έχουν, ο καθένας από μόνος του, αποτινάξει τα δουλοπρεπή πάθη που αναπαράγονται επ' αόριστον από τον ρυθμό των ωρών εργασίας;» (Ζακ Ρανσιέρ – «The nights of labour: The workers' dream in nineteenth century», παρατίθεται στο «Ο Σίσυφος και η Εργασία της Φαντασίας», Steven Shukaitis, <https://www.rebelnet.gr>). Κάτι τέτοιο απαιτεί τη δημιουργία «υλικών βάσεων» για την απεξάρτηση της ζωής μας από το κεφάλαιο και το κράτος. Αν θέλουμε να κινηθούμε από το επίπεδο της προπαγάνδας και των ακαδημαϊκών-πολιτικών μαθημάτων στο επίπεδο της ζωής, πρέπει να βρούμε ή να δημιουργήσουμε εδάφη όπου μπορούμε να ριζώσουμε και να αναπτυχθούμε με τα δικά μας ανεξάρτητα μέσα. Πρέπει να μπορούμε να δημιουργούμε λύσεις από εμάς και για εμάς, και όχι απλά να ζητάμε λύσεις από το κεφάλαιο και το κράτος διαιωνίζοντας την εξάρτησή μας από τις αλυσίδες της εκμετάλλευσης και της κυριαρχίας. Η

αυτοδιαχείριση μπορεί να μας παρέχει τα μέσα για την επιβίωσή μας με αξιοπρέπεια και ελευθερία, δημιουργώντας ταυτόχρονα εκείνα τα δίκτυα αλληλεγγύης και οριζόντιας αμεσοδημοκρατικής διασύνδεσης που θα αποτελέσουν το πραγματικό έδαφος κοινωνικής χειραφετικής κίνησης και δημιουργίας των δικών μας κοινών.

Όπως το θέτει και πάλι ο Ρανσιέρ, «η απουσία του αφεντικού από την ώρα και τον χώρο της παραγωγικής εργασίας μετατρέπει αυτή την εκμεταλλευόμενη εργασία σε κάτι περισσότερο: όχι απλώς μια συμφωνία που υπόσχεται στο αφεντικό μία καλύτερη απόδοση σε αντάλλαγμα της ελευθερίας της κίνησης των εργατών αλλά τη διαμόρφωση ενός τύπου κίνησης των εργατών που ανήκει σε διαφορετική ιστορία από αυτή των αφεντικών». Ακριβώς αυτό: η δημιουργία της δικής μας ιστορίας. Ή με άλλα λόγια, η δική μας αυτοεκπαίδευση ...στο να μην είμαστε εργάτες. Να μην είμαστε απλώς ο άλλος πόλος του κεφαλαίου, έτοιμοι να πεθάνουμε από ασφυξία μόλις κοπεί ο δεσμός μας (ή μάλλον τα δεσμά) μαζί του. Στην παραδοσιακή ιδεολογία και εργατική πολιτική υπάρχουν μόνο αφεντικά και εργάτες. Γι' αυτό και τους εργάτες που επιλέγουν την αυτοδιαχείριση δεν μπορούν να τους κατατάξουν παρά μόνο ως καινούργια αφεντικά. Δεν υπάρχει χώρος για να κινηθούν οι εργάτες πέρα από αυτή τη σχέση, καταργώντας έτσι και τον εαυτό τους ως επιβεβαίωση του κεφαλαίου. Αυτόν τον δρόμο πασχίζει να διασχίσει, με τεράστιες δυσκολίες και πλήθος αντιφάσεων, η αυτοδιαχείριση. Και αυτό είναι που πάνω απ' όλα δεν συγχωρούν οι εχθροί της...

[Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 17](#)